

DOBOZI ESZTER

Túl a rákbarakkon

Angelika naplójából

5. rész

Mindennapi megjelenéseimmel a radiológián az eddigiekhez képest új tapasztalatokhoz jutottam. Most, hogy bentlétem nem csupán a kétszemélyes kórteremre korlátozódott, hanem a folyosón várakoztam, ezek a fél-háromnegyed órás időszakok is rengeteg mindent engedtek meglátnom. Hogy mennyi beteg fordul meg itt naponta, csak most próbáltam fölmérni. S hogy milyen sokféle tumor alakulhat ki. Látványnak is rémisztő ez a sokféleség. Arra kellett rádöbbenem, hogy az enyém még igen-igen kíméletes volt velem. Nem kellett szabad testfelületen hordoznom. Nem jelent meg a nyakamon, fejemen, arcomon. Voltaképpen nem is torzult el tőle a testem. Miért is vagyok tehát kétségbeesett? – tettem föl magamnak a kérdést nemegyszer. A legmegrendítőbb az volt, amikor egy férfit a nyakán jókorára felfújt luftballonra emlékeztető daganattal láttam várakozni. S hányan nem tudtak a betegek közül mozogni, csak korlátozott mértékben! Hány ember ki sem tud szállni a tolókokocsiból!

A várakozó betegek zöme idősebb nálam. Az öt évtizedemmel – ha jól sejtem – fiatalnak számítok ebben a mezőnyben. Milyen sokan vannak, akik elhíztak. S legalább ennyien a betegek között, akik cérnavékonyra fogytak.

A televízió minden folyosón be van kapcsolva. Mind a két végén működik egy-egy készülék. S kivétel nélkül mindegyik a kereskedelmi csatornákra van ráállítva. Lehet, hogy csak ezeket lehet fogni, vagy fel sem tételezik a betegtársakról, hogy más is érdekli őket, mint a reklámokkal agyonszabdalt szappanoperák, a szerencsejátékok, showműsorok. Butaságok, izléstelenségek ömölnek belőlük egész nap. Ugyanilyen megbotránkoztató volt hallanom, milyen zene szól egyszer-egyszer a lineáris gyorsító helyiségeiben. Az ember azt várná, hogy megnyugtató, stresszoldó zenét adnak, ha már mindenáron kell a zene. Ha nem felel meg a csönd nyugalma. Olykor egészen sokkoló hatású dobpergések, üvöltések fokozzák a beteg nyugtalanságát. Néha alig tudok egy helyben maradni mozdulatlanul. Fel kellene ugranom. Eszeveszett majomugrándozásba és rángatózásba kellene kezdenem. A ritmusok ezt sugallják ugyanis. Ezeket a zenét elsősorban a ritmus élményéért hallgatja, aki hallgatja. Nem a melódiáért. Mert az nincs bennük. Nem értem mindazonáltal a szándékát annak, aki működteti ezeket a zenélő dobozokat, amelyekből egész nap a rossz muzsika dől. Pedig az

itt megforduló betegek kilencven százaléka – hogyan én látom – hatvan év feletti. Nem egészen efféle zenékre éheznek, az biztos. Ha nem akarnám magamra haragítani az egyébként roppant jóságos kezelő személyzetet, megajándékoznám őket egy igazi zenei értéket hordozó CD-vel, hogy azt játsszák a betegeknek. Jobban gyógyulnának tőle, mint a kereskedelmi csatornákról ismert slágerektől.

Ma megismerkedtem egy furcsa párral. Régóta figyelem őket. Futólag láttam ezt a két embert a betegségem letelején is. Még abban az időben, amikor a diagnózis felállításához szükséges leleteimért álltam sorban – hol egyik, hol másik osztályon. Különös összetartozásukra figyeltem föl. Mert itt meglátszik, nagyon is látszik, ki mennyire folytatása, kiegészítője a másiknak. Kik azok, akiket csupán a véletlen sodort egymás mellé. Ránézésre pontosan megkülönböztethetők a hivatásos betegkísérők a családtagtól. Akármennyire is odaadással teszik az előbbieket a dolgukat. Összetéveszthetetlenek a rég összeszokott házaspárok. Megkülönböztethető a férjek-feleségek, anyák-fiúk, a leányok-apák kettőse. Alkalmi partnerekről itt ne is essék szó. Beteg hölgyek körül nem nagyon legyeskednek fölhevült rajongók. Összeesett-elgyengült uraknak is ritkán adódik frissen szerzett női kíséretük. Ha csak valamely titkos érdekből nem szegődik hozzájuk valaki. Nagyon erősnek kell a köteléknek két ember között lennie ahhoz, hogy ilyen testet-lelket átalakító betegségek hatására, mint amilyen azoké, akik ide, a rákbetegek osztályára járnak, szét ne essen, hanem megmaradjon, netán szorosabbra fonódjon. Az én kiszemeltjeimről azonban nehezen lehetett eldönteni, férje-e, feleség-e egyik a másikának, vagy valami egyéb rokoni szál fűzi kettejüket egybe. Merthogy egybefűzi, az bizonyosnak látszott. De nehezen lehetett elképzelni azt is, hogy a férfi férje az asszonynak, akit a karján vezetett. Meg valahogyan az is elfogadhatatlannak tűnt föl, hogy tulajdon fia legyen az idős nőnek. Legalább húsz-huszonöt évvel lehetett korosabb a hölgy a férfinál. Ám hogy nagyon is egyek és elválaszthatatlanok, ahhoz kétség nem férhetett. Ugyanaz a bőr- és szemszín. A hajnak ugyanaz a ruganyossága tetszett ki a fejfedő alól. Ugyanaz a tojásdad arcforma. Egyikük – a férfi – bár túl lehetett már ő is a hatvanon, még mindig délcegen-nyúlánkan állt akár több órát is a folyosósöglében. Az asszony azonban leesett vállal, görbült háttal, százötven centinyire töppedve kapaszkodott hol kísérője karjába, hol a lépcsőkorlátba.

Aztán szem elől tévesztettem őket, mert hamarosan megkezdődő kezeléseimre szinte úgy lopóztam be a hátsó ajtón, hogy minél észrevétlenebb maradjak. Ne találkozzam – lehetőség szerint – senkivel. Amikor bent voltam a kórházban a kezeléseket két-három napja alatt, a folyosóra ki se léptem. Rendszerint befelé fordultam az

ágyon fekvő is, hogy minél kevesebbre redukáljam azoknak a számát, akik diadalmasan rám köszönhetnek, annak folytán, hogy felismertek. Most azonban, hogy naponta bejárok a sugárterápiára, nem tehetek mást, mint hogy megmerítkezem a betegségek tengerében és a betegek kavalkádjában. A várakozások idejében szemlélődünk. Én is ezt teszem, ha nem éppen olvasok, jegyzeteket készítek az aznapi munkámhoz. Nézegetem ezt a furcsa párt, és megpróbálok hozzájuk, köréjük történetet szőni. Meg szeretném fejteni őket, kifélek, mifélek. Intellektuálisnak tetsző alkatával az első perctől fogva rendkívüli módon elüt mindkettőjüket attól a környezettől, amely itt körül fog bennünket. Nincs hozzájuk mérhető más a várakozók egymásra tornyosuló sokaságában. Természetesen a pár idősebbik és hölgy tagja volt a kezdeményező a beszélgetésben. Ez rendszerint így szokott lenni. Azért-e, mert a nők kommunikatívabbak, vagy mert idősebb lévén más kultúrában nevelkedett föl, mint a vele naponta ideérkező, tőle sokkal fiatalabb férfi? Hogy magamat ne is említsem. Emlékszem, amíg vonaton-autóbuszon rendszeresen utaztam, több száz kilométereket is meg lehetett úgy tenni a velem hasonló korúak társaságában, hogy senki se akarta felfedni kilétét. Senki meg nem kérdezte, ki meddig, miért utazik. Én sem a másiktól. Mama viszont hozzánk való jövetelei alkalmával mindig összeakadt valakivel, akivel jól lehetett beszélgetni. Ne ki egy félórás út is elég volt ahhoz, hogy útitársának szinte egész élettörténetét megismerje.

– Hát már csak nem ülünk egymás mellett kukán?! – mondta, mikor szembesült az én afölötti csodálkozó értetlenkedéssel, mindez hogyan eshetik meg a két közeli település közötti rövid távon. Az idős hölgy olyan mamakorú volna, ha mama élne még. De hát nem él! Lehet, hogy megérezte iránta titkon táplált kíváncsiságomat? S ezért szólított meg? Kíváncsiságom ugyan engem is meglepett, hiszen töprengeni valóm a várakozás idejében akadt volna egyéb is. Magyaroztatát nem is tudom megjelölni másban, mint abban, hogy az idős hölgy éppen mamakorú. Csakis a mama hiánya rejlik a viselkedésem háttérben, gondolom utóbb. Mert mama hiányzik. Évek óta sem lehet ezt a hiányérzetet legyűzni, mással betömöködni azt az űrt, amelyet eltávozása keltett. Mint ahogyan az elmúlás tényével sem lehet egy életen át sem megbirkózni. Ez a téma újfent és újfent visszatér álmaimban is. Az éjjel éppen anyámmal láttam egy jelenetet. Anyám azt kérdezte, honnan tudom, Júlia mikor fog meghalni. A kérdést álomban épp olyan abszurdnak éreztem, mint ébren felidézve.

– Nem tudom – válaszoltam.

Miért nem tudhatja ő sem, hogy az övére, a magáéra mikor fog sor kerülni? – kérdezte kisvártatva szinte követelőzőve, mintha én ezen az ismerethiányon valaha is segíthetnék.

– Én sem tudom a magamét, ahogyan másét sem – mondta ingerülten álombeli énem. A következő pillanatban pedig mintha azon zokogtunk volna mind a ketten – egymásra borulva –, hogy ez módfelett hamar be fog következni mind a kettőnkkel. S mindez úgy történt meg velünk, ahogyan a valóságban nem eshetne meg a mi szemérmes családunk egyetlen tagjával sem. Még olyanok között sem, akik vér szerint a legközelebb állnak egymáshoz. Talán éppen azért, mert ők állnak a legközelebb egymáshoz.

Megtudtam, hogy az idős hölgyet Emiliának hívják. S hogy a férfi, aki naponta elkíséri az onkológiára, nem férje, de nem is a gyermeke, hanem az unokaöccse. Emiliának nincs rajta kívül senkije. Ő nem hagyott hátra gyermekeket. Egyetlen bátyjának fián kívül nincs körülötte senki, akibe kapaszkodhatna elgyengülésében, betegségében. Ámulva figyelem ezt a testvéri gyermeket serénykedésében. Odaadóbb és gyengédebb fiú sem lehetne az anyjával, férj sem a feleséggel, mint amilyen Emiliával az ő unokaöccse. Ahogy tartja, ahogy vezeti a karján a madárcsontú kis öregasszonyt. Ahogy lehajol, ahogyan beszél hozzá. A holmiját igazgatja. Ez nem egyszerű kötelességszerű gondoskodás, ez ragaszkodás minden mozzanatában. Ennek a már szintén nem fiatal férfiúnak a figyelmessége – olybá tűnhet – mintha nem is annyira a gondviselésben részesülőnek, hanem a gondviselőnek volna fontosabb. Ez az érzésem, miközben nézem őket.

Hogy az orvosok és az ápolószemélyzet mennyire kiszolgáltatott az egészségügy kialakult helyzetében, nem annyira bent fekvéseim alkalmával, elsősorban a folyosói várakozások idején válik érzékelhetővé. Látom, hogy csak lóhalálában közlekednek a várakozó betegek hosszú sorfala előtt. Hiába megyek a rendelési idő végén, még ekkor is ott ülnek a reggeli betegek. Beszólításuk nem folyamatos, egyes orvosokat folyton kirángatnak a helyükről, időnként el kell szaladniuk bizottsági ülésre, az osztályra – ki tudja, hová. Ilyenkor egy-egy órát, másfelet is áll a kontrollra, vizsgálatra várók fogadása. A türelmetlenek be-beszólnak valamit, az orvos ettől ugyancsak ingerültté válik. Csak egyetlen doktort ismerek, akit nem lehet kihozni a sodrából, N. főorvost. Ő mindig ugyanazzal a nyugalommal szól a telefonba, mintha nem sopánkodnának legalább ötvenen ezalatt odakinn az ajtaja előtt. Ha kilép a szobájából, mindig ugyanaz a derű ül a szemében. A hangját sosem emeli fel. Csak akkor gyorsított kissé a beszédtempóján, amikor az én okvetetlenkedéssel találkozott. De akkor sem erősített a hangerején.

Vannak, akik vonulnak méltóságteljesen. Vannak, akik csörtetnek. Van, aki apró léptekkel szinte szalad. Van, aki a léptei megnyújtásával igyekszik gyorsabbá válni.

Egyik alkalommal már bent ülök a vetkőzőben, szemben a gúnyosan rám meredő tükkörrel, félig levetkőzve. Unalmamban a kiakasztott tájékoztatót olvasom az egyik csodaszernek kikiáltott egzotikus növényből előállított készítményről. Ez az, amit nekem is ajánlgatnak. Több irányból is. Innen is, a külső világból is kapok készítéseket a drága áru beszerzésére. Higgyek-e ezeknek a reklámoknak vajon? – morfondírozom magamban. Ezalatt halom, a szokásosnál jóval többen gyűlnek össze abban a helyiségben, ahol a számítógépről vezérlik a sugárnyalábot lövellő készüléket. Kupaktanács? Munkamegbeszélés? Talán inkább a szakszervezet hívta össze a dolgozókat. Vita zajlik – érződik a levegőben, hogy konfliktusok izzanak a háttérben. Valószínűleg a dolgozók és a kórházvezetés között dúl a háború. Amikor már a készülék alatt fekszem, a gépet működtető asszisztensből kibuggyan a panasz. Annyi a beteg, hogy nem tudják a szokásos munkaidőben ellátni őket. A problémát természetesen nem a személyzet létszámának növelésével igyekeznek megoldani, hanem a dolgozók munkaidejének meghosszabbításával. A sugárveszélyes környezetben a megengedettnél jóval többet kell tartózkodniuk azoknak, akik a sugárterápiás betegekkel közvetlenül foglalkoznak. Ki törődik az ő egészségükkel? Ki gondol arra, hogy a munkájuk végzéséhez nekik is szükségük van megfelelő időre a mindennapi regenerálódáshoz? Ha nem kapnak elég pihenőt, képesek lesznek-e azzal a türelemmel és empátiával bánni mivélünk, ahogyan napról napra tapasztalom? Mert bizony nem mindenki tud a maga lábán járni, eljutni a géphez, fölfeküdni, elhelyezkedni, leszállni. Látom, hogy az idős, elgyengült testeket emelgetniük kell. S mennyivel többet ér, ha nem úgy teszik mindezt, mintha érzéketlen tárgyakat dobálnának egyik helyről a másikra. Hárman is kezeltek ezen az osztályon a majd két hónap alatt. Mind-egyiküknek minden alkalommal volt egy kedves szavuk hozzám, egy biztató mosolyuk, míg a rutinná vált műveletet elvégezték a géppel rajtam. S tudom, hogy nem csupán kivételezett helyzetemnek szólt a figyelmességük, érzékenységük. Láttam, amint idős asszonyokat, öregembereket karon fogva vezettek a gépig. Hallottam, hogyan próbálták egy-egy tréfás megjegyzéssel, olykor viccelődve jobb kedvre deríteni a sorsukba már-már belesüppedőket. Miközben maguk is – minden bizonnyal – elviselhetőbbnek érezték a naponta ötvenszer vagy még többször ismétlődő mozdulatok egyhangúságát.

Az intézetben nehéz idők járnak. A napi nyolc óra nem elegendő feladataim teljesítéséhez. Sokszor tízet is benn tartózkodom. Van, hogy kora reggel is beszólítanak a teendők. Hajnalban kelek, későn fekszem. Már a régi tempómat követve élem az életem. Különös, de a sugárkezelések hatására és ezzel a hajszával sem érzem magam kimerültnek. Az

egész napi lőtás-futásban hovatovább ez a pár perc a relaxáció ideje számomra, amikor fekszem a sugarakat kibocsátó gépezet alatt. Hihetetlen és egyben megmosolyogtató.

Hogy ilyen könnyen veszem a sokak által szenvedés-ként leírt beavatkozásokat, már-már nem is sürgetem a végét ennek a tortúrának. Addig sem kell a döntésemet meghoznom, mit teszek, ha eljön az antihormon tabletták szedésének az ideje. Nem kell azon töprengennem, lesz-e bátorságom félretenni, vagy: lesz-e bátorságom mégis kipróbálni. Hiszen ha valóban kihoz a sodromból, abba is hagyhatom. A felelősség ugyanúgy rám helyeztetik, mint mikor alá kellett írnom, hogy beleegyezem a műtétbe.

Mikorra befejeződik a kezeléssorozat, Júlia férje halott. Egy időben derült ki rólunk, hogy rosszindulatú daganatot hordozunk a testünkben. Ma azt hallottam, visszautasította a kemoterápiát. A család se tudta mindezidáig, hogy így történt. Borzongató ez a hír. Elbizonytalanodom, ki kell-e tartanom annyira, mint szándékomban volt, gyógyszerellenes elveim mellett. A temetésre nem vagyok képes elmenni. Még mindig irtózom a temetési menettől. Képtelen vagyok akár a temető közelébe is eljutni. Nem voltam Márton temetésén. Nem vettem részt a Csabát búcsúztató szertartáson sem. Akkoriban már voltak balsejtelveim a saját jövőmet illetően. Ezek a távolmaradások önnön sorsom előli menekülésem jelei voltak, rémlik föl előttem.

Mostanában kevés a nap huszonegy órája ahhoz, hogy feljegyzéseket is készítsék a velem történekről. Pedig hiányzik a mindennapi számvetés. Megnyugtatóbb volt az éjszakába való átlépésem, ha áttekinthettem, ami aznap foglalkoztatott. Ismét arra figyelek fel, hogy nincs is, ami lekötné. Nem adódik ugyanis negyedórányi-félórányi időm sem arra, hogy csak egy dologban mélyülhessek el. A szüntelen történések sodrában élek. Esemény esemény hátán. Megint ugyanaz az életformám, sőt ugyanazabb, mint a betegségem előtt. A kényszerű lelassultságból észrevétlen kerültem vissza a régi tempómba. Nincs mód megemészteni azt a sokféle impulzust, ami kérésekben, panaszokban, bejelentésekben, kérdésekben, felszólításokban, parancsokban átáramlik rajtam. S ugyanerről számolhatnának be a közvetlen mellettem dolgozók is. Egyikük sorba vette egyszer úgy tíz-tizenöt éve, hogy napi ötven-hatvan egymástól eltérő akció-reakció résztvevője-alkítója rendszerint. (Azóta, meglehet, ő sem volt erre a számadásra képes.) Mind-ez elsősorban mentálisan viseli meg az embert. Nincs egyetlen pillanat sem, amely ne tartogathatna valami váratlant, a korábbiakhoz képest újszerűt, semmivel nem hasonlíthatót számunkra. Minden eset más. Minden eset újabb döntést követel. Sokszor a pillanat törtrésze alatt. Nincs tehát panaszra okunk, ha úgy tetszik, nem lehet elmondanunk magunkról, hogy belepusztulunk a rutinszerűség unalmába. Erre vágytál, nem?! – kérdezhetném magamtól.

– Több mint másfél évtizede sok egyéb szempont mellett ezért módosítottál pályát, hogy megszabadulj az ismétlődések uralmától. Az elfásulás veszélyétől menekültél! Hát most meg épp az ellenkezőjébe, a szüntelen változó interakciók sűrűségébe lehet belerokkannod.

Napi munkaterveket korábban sem készítettem. Fejben tartottam őket. Ma is sajnálom az időt efféle listák gyártására, amikor pedig a memóriám kapacitása a réginek csak halovány mása. Amíg összegyűjtöm, lejegyzem őket, négy-öt problémát megoldhatok. Ma még inkább ezt a gyorsaságot írja elő a világ. Nincs is értelme jegyzeteket készíttetni, hiszen azonnali megoldást követelnek rendszerint, akik hozzám fordulnak. Nincs alkalom korábbi állapotokhoz visszatérni, újragondolni lehetőségeket, eljátszani képtelen vagy képtelennek tetsző megoldásokkal. Ezt hozta az információs társadalom. A jelenidejűség bővölete. Az, hogy az üzenet, a felhívás pillanata és a „vétel” között (ahogyan a kommunikáció tana használja a szót) nincs időbeli eltérés. Egyszerre vagyunk jelen egymás életében a térbeli távolságoktól függetlenül. Mintha személyünkben sokszorozódnánk meg. Egyikünk Washingtonnal tárgyal, másikunk éppen Tokióval vagy Pekinggel. S ez is, az is én vagyok. Volnék. Nincs mód heteken át aszalni döntéseket. Mindenre azonnal kell reagálni. Aki az életnek ebbe a gyorsított változatába belekerül, az nem gondolkodik, csak van. Megszakítás nélküli működésben. A működés itt most állandó készenlétet és cselekvéseket meg nem szakadó sorát jelenti. Olyan sűrített jelenlétet, amelyben nincs a készültségben levőnek, a cselekvésben leledzőnek önmagára irányított gesztusa. Se kérdése. Se gondolata. Az önreflexió eltűnt világunkból. Nincs létezésünknek mélysége, csupán egy, esetleg kétdimenziós kiterjedtsége. Lényünk folyamatos történéssorozatokat medre. Olyan, amelyben gyakoriak a történéstornyosulások, -torlaszok, feltorlódások. A szemlélődő-elmélkedő ember, az önmagát rendre megmérő kiveszett világunkból. Végképp visszaszorult nyugdíjas otthonok szobácskáiba, kórtermekbe, elfekvő intézetek vaságyaira. Vagy ott sincs a belső történéseknek tere? Már nem lehet? Akár azért, mert betolakodtak oda is a léttelen létezés gépezetei. Akár azért, mert akik ott üldögélnek, dekkolnak, süllyednek el a sodronyos ágyakból rég kihalt testek vájataiban, már nem rendelkeznek az öntudás feltételeivel.

Az emberiség aktívabbik fele elszakadt a maga belső világától. Amint ez a szakadás bekövetkezett, olyanná lett az ember, mintha meg is szűnt volna személyként létezni. Az embernek nincs belső világa. Ha van, volna is, nem tud róla, hogy van. Volna. Lehetne. Nincsen belül, csak ami kívül fut, rohan, törekedik, az a levés lényege. Lényünk belső terei nélkül pedig olyan az ember, mint a lét transzcendencia nélkül. Céltalan és megmagyarázhatatlan.

A naplóírás, az emlékeim feljegyzetése viszont nem más számomra, mint ennek a belső életnek a visszahódítása. Megnyerése. Amióta betegsémem és a gyógyulásomért folytatott küzdelmem apró mozzanatait számba veszem, tudom, hogy e nélkül a befelé figyelés nélkül nem teljes az életünk. Enélkül olyanok vagyunk, mint a kibelezett automaták, feltrancsírozott játékbabák. Tartalom nélküli kapszulák szétszórva.

James W. Pennebaker az írásnak gyógyító erőt tulajdonít. Tudunk zeneterápiáról, tudunk arról, hogy a művészeti tevékenység terápiás hatású lehet. Pszichiátriai osztályokon rendszerint szerveznek a betegeknek rajzos-festő kurzusokat. Hallhattunk a biblioterápia áldásos voltáról. Olvasmányélmények közös feldolgozása olyan felismerésekhez juttathatja a pácienseket, amelyek előmozdíthatják gyógyulásukat. Pennebaker kísérletei szerint a rajz, a festés nyomán sosem mutathatók ki olyan ugrásszerű változások a betegek állapotában, mint amikor nyelvi formában jelenítik meg érzéseiket, feltoluló gondolataikat, állapotaikra adott reflexióikat. „A trauma pusztá kifejezése nem bizonyult elegendőnek. Egészségjavulás csakis akkor következik be, ha élményeinket a nyelv világába fordítjuk át.” Pennebaker azt figyelte meg páciensein, hogy észlelhető pozitív változás ott következett be, ahol az eredetileg összefüggéstelen élményhalmaz végül koherens, jól szerkesztett egésszé állt össze. Mindeközben a beteg traumáinak megértéséig, problémáinak megoldásáig is eljutott.

A várakozás óráiban önkéntelenül adódott, hogy feltámadó gondolataimat lejegyezzem. Félelmeimet megfogalmaztam. Később bizonyos hetekre szinte szenvedélyemmé vált az a törekvés, hogy mindent lejegyezzek, ami csak történik, körülvesz, kitölti napjaimat. Sokszor újraírtam, kiegészítettem a feljegyzéseimet. Régebbi élményeket szembesítettem a későbbiekkel. Átszerkesztettem megírt oldalakat. Felrúgtam a kronologikus rendet. Betegsémem tényével, leleteim tartalmával és a gyógyulás mozzanataival hovatovább úgy bántam, mint egy megoldásért kiáltó matematikai egyenlettel. Voltak pillanataim, napjaim, amikor úgy dolgoztam, mintha író volnék. Ahogyan én a szépirok munkáját elképzelem. Észrevettem, hogy már nem csupán a megkönnyebbülésért rögzítem vallomásaimat. Nem egyedül az öntisztázás reménye készítet sor sor alá róni. Egyre többet gondoltam a lehetséges olvasóra. A kiadás ötlete is átvillant az agyamon. Majd szégyenkeztem emiatt. Te, aki még a közvetlen környezeted előtt is titkoltad a szenvedéseidet, miért akarnál országnak-világnak feltárulkozni? Öncsalás volna arra gondolnod is, hogy azért tennéd, mert másokon, sorstársaidon óhajtanál segíteni. Miért is hát ez a papírpoecskolás? Miért a „sanda vágy”, hogy egyszer majd nyomtatás-

ban láthatod, amit – míg újraépitni igyekezted az életedet – szinte úgy öklendeztél ki magadból. Mint az emészthetetlen ételt. A cigányútra került falatokat. Öntetszergés ez, nem más. Közönséges dilettantizmus.

Fiam, mikor megtudta, hogy vallomásokot írok a papírnak, azzal heccelt, miért nem teszem föl az internetre, mint akik blognak nevezett naplószerű írományaikkal szórakoztatják híveiket vagy inkább önmagukat (?). Alaposan megsértődtem, hogy ezekkel a föltűnősködőkkel vesz egy kalap alá. Rövid időre tündöklő sztárocskák, szupermenekkel és a közélet gengsztereivel. Nem jól festenek én közöttük, hiszen nem szerepet játszom, nem bújok el kitalált történetek mögé, nem hajszolom a szenzációt. S csak arról nem beszélek, amit magam előtt is szégyellenék kimondani. Mert ezeken a fehér és tiszta oldalakon végre nem kell a szerepeimbe kényszerednem. Az lehetek, aki vagyok.

Édesanyám ma azzal a hírrel hívott fel, hogy hosszú ideig tartó szobafogsága után kerékpárra ült, és elindult bevásárolni. A bejelentésnek jobban örültem, mint a saját hőstetteimnek. Több éve kínozzák különböző testi bajai. Egyedül alig hagyja el a házat. Segítségre szorul. Lassanként atyám is. Ezért is félttem szüleimre zúdítani saját betegségem hírért. Ahogy azonban teltek-múltak a hónapok, s lett egyre látványosabb az én átalakulásom is, nem őrizhettem előttük a titkomat. Mind többet beszéltünk róla – anélkül, hogy valaha is néven neveztek volna nagy bajomat. S mindinkább elfogadták ők is a tényt, hogy a lányuk beteg. Ő is megbetegedhet. Vele is megtörténhet, ami másokkal.

Hogyan tudhatnám őket gyámolítani, magam is műtétekből lábadozóban? Biztos vagyok benne, hogy ők is sokat aggodalmaskodtak effélék miatt, amikor egyedül voltak. Közös tehetetlenségünk nagyjából egy időben fordult át optimizmusba. Nálunk is, náluk is. Ahogy kijelentettem, járathatnak a legkülönbözőbb kezelésekre, rám sózhatják a legördögösebb beavatkozásokat, többé nem tartom magamat betegnek, édesanyám is letette a botját. S majd mindent egyedül oldott meg, amihez máskor segítségre szorult. Amikor elhatároztam, hogy úgy fogok élni, mint amikor még sértetlen volt a testem, amikor még az egészségesség hitében élhettem, anyám elővette régi kerékpárját, s diadalmasan végighajtott a városban. Olvastam egykor Eric Berne könyvében, az emberi játszmákról szólóban, hogy vannak családok, amelyekben valakinek mindig betegnek kell lennie. A betegséggel való küzdelem tartja össze ugyanis sok helyütt az embereket. Ha nem volna baj, hol egyikükkel, hol másikkal, már rég szétestek volna az ilyen emberi együttélések. Az egyik családtag alighogy meggyógyul, ágyának esik a másik. S

ez így megy generációról generációra. Nem érttem. Nem akartam elhinni, hogy létezhet ilyen. Csak kívülről vizsgálgattam egy-egy sokat sújtott családot, hiszen nálunk hosszú ideig mindenki egészséges volt. Most eszembe jutott ez a feltételezés, ahogy a mi betegségstóriáinkat görgetem magam előtt. Azt nem gondolnám, hogy egyikünk betegsége hívta elő a másikunkét, de azt igen, hogy nálunk éppen a fordítottja zajlott le a Berne által leírt eseteknek. A gyermek egészségének megrendülése – szerencsénkre – a szülőkből itt az életöszönt erősítette föl. Nagyobb összeszedettséget tapasztalok náluk, mióta harcolni kényszerülök én is a saját életben maradásomért, mint egyébkor az elmúlt öt-hat évben. Melyikünk erőfeszítése hatott a másikunkéra? Ki tudná ezt már kibogozni! Egyre azonban biztosan emlékszem az elmúlt hét-nyolc hónapból: egy pillanatig sem engedtem a jelenlétükben eluralkodni a kétséget afölött, hogy meg fogok gyógyulni. Sosem láttak legrosszabb állapotaimban. Nem láttak ágyban fekvőnek. Nem láttak munkaképtelennek. Nem láttak kétségbeesettnek, reménytelennek. Azokon a napokon, amikor a legsúlyosabb rosszulleteimet kellett átvészelnem, csak a férjem engedtem a közelembé. S egyszeregyszer Nórát. A bajt odahaza mindig igyekeztem elbagatellizálni. Hogy hittek-e nekem, nem-e? Az eredmény fontos! A fölépülésünk. Fölépüléseink. Mít szűrhetnének le ebből a történetből az orvoslással foglalkozók? A beteg kórképét sosem volna szabad környezetének állapotától elszigetelve szemlélni. Ha lehet ilyet kijelentenie egy laikusnak: nem az egyént, a családokat kellene gyógyítani. Betegségeink, testi-lelki bajaink alighanem összeadódnak – az összetartozókban. A beteg lelkek és testek kisugárzásai egymásba folynak, át- meg átmennek egymást, mint a közelálló aurájáról olvashatni bizonyos könyvekben. Rosszulleteim gyötrelmes látványa, a műtéti kockázattól való szorongása férjemet is előbb-utóbb megbetegíti. Amikor én a sugárterápiára járok, ápolásra szorul ő is. Állapotának előidézője az elmúlt hónapokban átélt lelki megterhelés. Mindketten meg vagyunk erről győződve, és tudjuk is egymásról, hogy mindezt világosan látjuk. Így hát betegek és betegségek egymásra hatását egészen közletről is szemlélhetem. Tavasztájon – szerencsénkre – már olyan jól érzem magam, hogy én vigasztalhatom a férjemet, s már nem szorulok gyámolításra. Egyedül megyek újabban a kezelésekre, nem kell hozni-vinni, kísérgetni, mint a kemoterápiás időszakomban. Szegény férjem! Lelkifurdalásom van vele kapcsolatban! Mennyire elhanyagoltam, mennyire keveset gondoltam vele, míg a lelki és fizikai szenvedés eluralkodott rajtam! Hogy milyen kevésbé figyeltem rá, az is mutatja, hogy visszaolvasott naplóoldalaimon oly ritkán találkozom az ő gondjaival. Mennyire önző vagyok, ez csak a betegségemben lep-

leződik le önmagam előtt. Pedig ugyancsak főhetett a feje a munkahelyi gondjai miatt is. Nem volt elég az én bajom. Csak később tudom meg, veszélybe került az a projekt, amelyet az ő irányításával dolgozott ki egy munkacsoport. Csaknem egy félév munkája veszett volna kárba, ha a főnöke egy huszárvágással meg nem akadályozza piacaik elvesztését. De nem lehetett a férjemre jó hatással az sem, ami sógorom, az ő testvéröccse intézetében történt. Jól bevált nyersanyagszállítóikat akarták kibillenteni a pozícióikból. Felsőbb körök közreműködésével. Beszerzéseiket újabban bizonyos közbeszerzési törvény szabályozza, amelyet – ezt veszem ki szavaiból – úgy alkottak meg, hogy a helyben élők véletlenül se nyerhessenek a pályázatokon. A hazaiak közelsége, bejáratottsága, szállítmányaiknak jól ismert és garantált minősége számításba se jöhet, amikor a pályázók rangsorát felállítják. S ahogy ezért szót emelnek a pályázatok, az eljárást lebonyolító kft. felkentjei félresöpörnek minden ellenérvet. Esélyegyenlőségre hivatkozva! Nevetséges! A nyomott árakkal dolgozó multinacionális cégek esélyegyenlőségének védelmében tépik a szájukat ezek a jogtudorok. Kit érdekel, hogy több ezer kilométert kell utaztatni így a felhasználandó termékeket? Kit aggaszt, hogy mennyi üzemanyagot használnak fel ily módon fölöslegesen? Kit, hogy ugyanennyi szennyel, mocsokkal árasztják el a környezetünket? S hogy ezt a levegővel mind nekünk kell belélegeznünk! De nem fáj senkinek az sem, hogy jobb sorsra érdemes termelők sokasága megy tönkre ennek az úgynevezett esélyegyenlősődinek az ürügyén? Munkanélküliek tömegét dobják utcára, valahányszor ilyen döntések születnek, mint amilyenről sógorom beszámolt a tegnapi vacsora mellett. A nyerteseken kívül csak a lebonyolítók járnak még jól, akik jogi szakértelmüket, közbeszerzésbe való beavatottságukat nem egyébire, mint kifosztásunkra használják fel. Alighanem erre és ezért képezték ki őket. Mi más lehet annak az oka: a közönséges földi halandónak nem engedik meg, hogy saját maga dönthesse el, mit és kitől vásároljon meg. Hát ezért iktatják közbe ezeket a kft-cskéket, hogy legyen, aki a józan belátással éppen ellentétesen osztja fel néhány nagy erejű érdekeltség között a fogyasztókat, felhasználókat, megrendelőket. Hát ezért végezhetik ezt a munkát csak e beavatottak! Miközben esélyegyenlőségről, a korrupció kiszűréséről szavalnak, maguk korrumpálódnak a legjobban. Még el sem kezdődik az eljárás, már tudják, kit hoznak ki győztesnek a versenyben. De nem verseny ez. A vak is látja, hogy nem az. Még mielőtt elkezdődne az eljárás, már eldőlt a játszma. A rangsor felállításának szempontjait eleve úgy szabják meg, hogy más ne vihesse el az üzletet, mint aki – hogy finoman fogalmazzak – a befolyása alatt tartja a szakértőket.

A bátyám is hasonló esetről számolt be a minap. Náluk a cégvezetőre külön is próbáltak nyomást gyakorolni, megerősítendő a közbeszerzést lebonyolító céggel kötött alkut. Benne volt ebben az ügyben a politika is. Hol az egyik, hol a másik párt képviselője jelent meg a főnöknél, hogy hatalmát latba vetve kierőltesse a szerinte kívánatos döntést. Még telefonos fenyegetést is kapott, ne próbáljon ellenállni. És mennyi pénzt dobunk ki így az ablakon! A közbeszerzés maga milliós, olykor több milliós költséggel jár. Mi szükség erre? A korrupció elkerüléséért? De hiszen a közbeszerzés maga a korrupció melegágya. És mi, mind, akik átlátjuk ezt, csak hallgatunk. És tűrünk. Hol van az a mérvadó sajtóorgánom, amely ezt leleplezné? Hol az az intézmény, amely igazságot szolgáltathatna? Az országos felügyelet olyan büntetést ró ki arra, aki megpróbál az ésszerűség elvei, vagy akár csak a saját minőségi igényei szerint eljárni, hogy arról koldul. Hol az az ügyvéd, aki egy ilyen ügyben a valódi kárvallottak mellé állna? Hol van az a bíróság, amely a védteleneket megvédené? Európai normákra hivatkoznak folyvást, noha nem más zajlik itt, mint kizoríttatásunk és elszegényíttetésünk – állami segédlettel, ha nem vezénylettel. Jövőre nálunk is lejárnak a szerződések jó néhány partnerünkkel. Alighanem mi sem kerülhetjük ki ezeket a csapdákat.

Nem is tudom, örüljek-e, hogy újabban ismét föl tudok hevülni közérdekű témákon, mint amilyen ez is: a tönkre zúzott, felszámolt cégeknek a gondja. A gyógyulásomnak a jele-e? Vagy inkább azért kellene aggódnom, nehogy túlzottan felizgassam magam olyan folyamatok láttán, amelyekbe vajmi kevés beleszólásom lehet? Hogyan maradhatnék érzéketlen, mikor az életünkről van szó? Hogyan lehetnék részvételen a bajba jutottakkal? Meddig nem káros lassanként visszatérő egészségemre elmerülök ezekben a végzetszerűen ránk törő viszályokban? Félek, hogy ezzel a fordulattal odavan a csúfat is szépnek láttató eufóriám. Mégsem tudom az életemet megváltoztatni. Akármint óvom is magam, minduntalan beleütközöm azokba a visszásságokba, amelyek nemrég még könnyen juttattak el a letargia határvidékére. Hát kit ne kergetne kétségbeesésbe, amikor lépten-nyomon a romlás jeleivel kell találkoznia? Miképpen lehet távolságtartónak maradni az országos pusztulással szemben? Merthogy amit a közvetlen környezetem modellként szolgáltat, az mindinkább érvényes országos méretekben is, egyre jobban látom, minél többet mozdulok ki itthonról, minél többször juttat el a tájékozódás kényszere (vagy vágya?) túl-túl személyes életem ügyein.

Amióta beszélgettem Emíliaval és a kísérelőjével, mindennap reménykedve lépek be a kórházkapun, hátha találkozom velük. Emíliaval társalogni különös élvezet számomra minden egyes alkalommal. Beszédstílus, szóhasz-

nálata egy rég letűnt kort elevenít fel – majdnem azt írom, bennem. Ám ez a kor annyira régi, hogy magam aligha emlékezhetem rá közvetlen tapasztalatok révén. Honnan ismerős hát mégis? Miért érezhetek nosztalgiát egy olyan világ iránt, amelyben sosem éltem? Szavainak hangulata, a beszédhangok íze, ahogyan Emília ejti őket, különös gyönyörűség nekem. Emíliának azonban nem csupán a beszédmódja ragad magával, hanem az is, amiről beszél. A bölcsesség asszonyi minőségével eleddig nem találkoztam ilyen kimunkált, kiforrott formájában. S úgy tud mindenről regélni, hogy hallgatójában fel sem merülhet annak féltelme, netán rá akarná erőltetni a véleményét. Az enyémhez képest sokszoros tudása lefegyverző ugyan, de nem szégyenít meg egy cseppet sem. Amit mond, sosem hivalkodással mondja. Nem érzem megállapításai mögött a tudatlan és járatlan másik lenézését. Ő sosem kezdi így mondatait: „Nem tudom, ismered-e...” Mert természetesnek véli, hogy ismerheti az olvasmányt, művet, irányzatot, filozófiát, ki tudja még, mi mindent, a másik fél is. Vagy ha nem, hát azt is úgy fogja fel, mint a magától értetődő dolgokat. Hiszen tudja ő – pedig milyen nagy kort ért meg! –, mennyire rövid az emberi élet ahhoz, hogy mindent megismerjünk, az elődök által felhalmozott ismeret- és élményhegyeken átrádjuk magunkat. Ha csak a magam szakterületét veszem is: minden fontos és korszakos jelentőségű felfedezés, újítás számomra elegendő-e ötven esztendő, amelyből ráadásul majd másfél évtized öntudatlanságban telik el? Emília nagyvonalú és elegáns gondolkodásában is, a beszélgetőpartnerével való kommunikációjában is. Emília, ha ránk néz, a bizalom süt a szeméből. Emília, ha kérdez, csak bátorítással teszi. Sosem vettem észre, hogy hebehurgyán ítélkezne mások fölött, csak hogy magát mindannyiunknál különbnek vélhesse. Gondolkodásában, tájékozottságában nyoma sincs betegségének. Mintha nem sokadszor támadná a kór, olyan ele-

ven és mindenre figyelő az észjárása. A legritkább, hogy önmagával volna elfoglalva. Pedig bizonyára lenne min töprengenie, volna miért sópáncodnia. Fájdalmai is lehetnek, életkilátásai sem a legjobbak vélhetően. Pironkodom, ha erre gondolok. Bizony magamat sem ártana átállítanom az önsajnálatról és bűnbakkeresésről valamiféle előrevívőbb tematikára. Ennek belátásához nem csupán Emília kellett, hanem az idő is. Az a folyamat, amely külsőből bensőmmé változott. Ma már majdhogynem megbékéléssel tudok gondolni az ellenségeimre. Mindazokra, akik úgy fenekedtek még néhány hónapja is ellenem. Vérszomjasan, véréghökösen. Hidegen hagynak a mesterkedéseik. „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk!” Csak most kezdem fölérni ésszel ennek a jelentőségét. Hányszor hessentem el ármánykodásaik emlékét vagy éppen bosszantásomra kifundált újabb ravaszságait azzal, hogy voltam már sokkal nagyobb bajban is annál, mint amit ők szeretnének előidézni nekem. S túléltem. Íme, még mindig itt vagyok. Mi lehet rosszabb annál, amin már túllendültem?! Emíliát a jó Isten áldja meg, hogy a közelemben sodorta, vagyis hogy engem a közelébe sodort. D. úrral kevésbé tudom, hogy hányadán állok. A jóindulatában bizonyos vagyok. De kevésbé ismerem őt. Csak a mozdulatait látom, amelyekkel nagynénjét körülveszi. A hangját a legritkább esetben hallatja. Már-már olyan, mintha nem is tudna beszélni. Valamiféle erős gátolt-ságot, elfogódottságot érzek rajta, ha meg kell szólalnia. Zenészeket ismerek ilyen hallgatagnak. Ilyen elszótlanodónak. Szívesebben nyúlnak a hangszertük után, minthogy ami bennük van, nyelvi formában hozzák a tudunkra. Legjobb muzsikuss ismerőseimnek nem kenyere a beszéd. Beszélgetéseink második hetében tudtam meg, hogy Emília kísérője is művész. Csakhogy ő, D. úr nem hangszeren játszik. D. úr ír és fest. A nénikéje pedig keramikus.

– folytatjuk –

